

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė • Viktorija Daujotytė

Žemaitijos balsai ir daiktai

juvelyrika, mažoji plastika • eilėraščiai

Voices and Things of Samogitia
jewellery, figurines • poetry

porta Artūs

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė • Viktorija Daujotytė

Žemaitijos balsai ir daiktai

juvelyrika, mažoji plastika • eilėraščiai

Voices and Things of Samogitia
jewellery, figurines • poetry

Žemaitijos balsai ir daiktai

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė – juvelyrika, mažoji plastika
Viktorija Daujotytė – eilėraščiai

Knygos leidimą rėmė:

Algimantas ir Vida Čėjauskai

Tekstų autoriai:

*Eglė Čėjauskaitė-Gintalė, Viktorija Daujotytė,
Jurgita Ludavičienė, Alfredas Bumblauskas,
Petras Repšys, Romualdas Inčirauskas*

Redaktorė *Rima Mekaitė*

Į anglų kalbą vertė:

Judita Gliauberzonaitė, Kerry Shawn Keys, Sonata Paliulytė

Knygos dailininkas *Martynas Gintalas*

Fotografas *Martynas Gintalas*

Išleido VšĮ „Porta artis“, 2017

e. paštas porta.artis@gmail.com

Tiražas 1 000 egz.

Spausdino UAB „BALTO print“

© Porta artis, 2017

© Eglė Čėjauskaitė-Gintalė, 2017

© Viktorija Daujotytė, 2017

© Martynas Gintalas, 2017

ISBN 978-609-95789-1-0

9 786099 578910

Turinys

Contents

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė	Dėkavonė / 7
Viktorija Daujotytė	Daiktai, kurie yra brangūs / 11
Jurgita Ludavičienė	Daiktai, balsai ir vėl daiktai / 15
Eglė Čėjauskaitė-Gintalė	Gratitude / 20
Viktorija Daujotytė	Things that are dear to our heart / 23
Jurgita Ludavičienė	Things, voices, and things again / 26
Eglė Čėjauskaitė-Gintalė Viktorija Daujotytė	Juvelyrika, mažoji plastika, eilėraščiai / 31
Alfredas Bumblauskas	Eglės Čėjauskaitės-Gintalės kūrybos mįslė, arba kas yra žemaitiškumas / 102
Petras Repšys	Paminklas savo namams / 104
Romualdas Inčirauskas	Išskirtinės saviraiškos kūrėja / 105
Alfredas Bumblauskas	The mystery of Eglė Čėjauskaitė-Gintalė's work or what does it mean to be a Samogitian / 106
Romualdas Inčirauskas	An artist with exceptional self-expression / 108
Petras Repšys	Monument to your home / 109
	Kūrinių sąrašas / 110
	A list of works / 111

Dėkavonė

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė

*kiek jau visko prisirankiojau, kas mane perkėlė į kitą laiką
ir į kitą vietą, kas man parodo tuos brangakmenius*

Viktorija Daujotytė

Visą vaikystę mane lydėjo švari, sodri žemaičių kalba. Telšių folkloro ansambliuose „Insula“ ir „Čiučiuruks“ išmokau senų žemaitiškų dainų ir pasakojimų. Tikriausiai dėl to, o gal ir dėl man visai nežinomų dalykų labai artimi man pasirodė žemaitiški profesorės Viktorijos Daujotytės eiliuoti tekstai. Parodos idėjai subrandinti prireikė penkerių metų. Per tą laiką spėjo išeiti V. Daujotytės knygos žemaičių kalba (*Balsā ūkūs*: poezija (2010), *Gīvenu vīna = Gyvenu viena*: eiliuoti tekstai (2012), *Tatā pariejau = Tai parėjau*: eiliuoti tekstai (2015) ir *Žīmēni vuobelie = Žieminė obelis* (2016), visas jas Vilniuje išleido Regionų kultūrinių iniciatyvų centras). Kai mama ėmė balsu jautriai skaityti žemaitiškas knygos *Balsā ūkūs* eiles, pradėjau matyti jas vaizdais, daiktais, simboliais. Pirmiausia sukūriau medalius, atkartojančius jau iš tekstų regėtus vaizdus, kaip antai: „...čė dā vāks, čė muotina, vo jau veiziek, ė babūnė“. Medalyje, kaip gyvenime, atvaizduotos trijų kartų moterys, besidžiaugiančios nuausta kapa. Pačiai buvo įdomu, kaip tekstuose plazdančios vibracijos virsta daiktais. Eilėse atspindimas laikas nėra mano, tačiau jis mane pagavo, įsuko, leido pajusti savo šaknis. Jaučiausi lyg lipdyčiau giminės medį. Taip atsirado papuošalas „Šaknis“: „...vuo jie ba šaknū, tēk muselė, / trakšt kas so nago, ė nabie“.

Svarbūs dalykai, atkeliaujantys iš protėvių ir perduodami iš kartos į kartą, neša savo istoriją. Kalba, kuria šnekėjo mano babytė, ir ta, kuria rašo V. Daujotytė, yra panašios. Skleidžiančios ir dovanojančios meilę,

šilumą, tikrumą, mokačios ir tikėti, ir džiaugtis. Atmintyje liko, kaip stovėdama bažnyčioje, pačiame gale, matydavau moterų skarelių mirgėjimą, gėlėtumą, languotumą. Iš tų prisiminimų atsirado kūrinys „Žirklys“: išskleistos sidabrinės žirklys, tarp jų – surūdijusio metalo ažūrinis gėlelių fragmentas. Norėtum atsikirpti kuo daugiau, o atsikerpi tik tiek, kiek tau yra skirta.

Kai kuriuose mano darbuose atsikartojantys gamtos motyvai atspindi mano pasaulėžiūrą. Laumžirgio sparnuose matau begalybės simbolį. Visatos dalis atsiskleidžia kūrinyje „Esu“: į šilko maišelį pripilta žemės, mus besąlygiškai priimančios tokius, kokie esame. Nuo seniausių laikų kiekvienuose namuose šventa laikyta šv. Agotos duona nesubyrės. Mano kūrinyje ji – sidabrinė.

Skaitydama žemaitiškus V. Daujotytės tekstus apie žmogaus gyvenimo trapumą jaučiu jaudulį ir nerimą. Regiu tas *babulytes*, bažnyčioje iš kapšelių traukiančias pinigėlius. Taip parodoje atsirado piniginytės su pinigėliais, ant kurių – bažnyčių, koplytelių fasadai.

Kitoje koplytėlėje-vitrinoje – žvakės šviesa, kurioje kiekvienas randa ramybę. Mano žvakės sukurtos iš suakmenėjusio medžio ir skaidraus gintaro. Virš žvakių – sagės „Knygos“. Šviesą skleidžianti žvakė ramina, tačiau jos ugnis pavojinga trapiam būčiai – žemaičių kalbos išlikimui, kurio motyvas atkartotas sagių knygoje. Knygų puslapiai šilkiniai, gležni kaip drugelio sparnai.

Kai kurie daiktai atkeliavo iš mano babos skrynios, jie visi – rankų darbo, o dabar dar ir laiko išgražinti. Šie daiktai susijungė su kai kuriais mano darbais. Iš sviestamušio dangčio išaugo aukso daigas, jis tarytum brangakmenis, kurių turi kiekvienas žmogus ir kiekviena tauta. Kaip gera, kai juos pamatai.

Lizės duonai pašauti, sidabro *babulytės* ant jų, viena su kita veriančios karolius kaip tuos žemaitiškus žodžius, garsus ir balsus. Iš drabužio į drabužį persiuvamos sagos, nudilintos laiko, – nebylios

istorijos dalyvės. Taip, prisiminus senų žmonių saugotas sagas ir jų dėžutes, atsirado „Guzikėlių“ kolekcija. Mano *guzikėliai* istorijų nepasakoja, tačiau bando perduoti sustabdyto laiko pojūtį ir įsivaizduojamą jo savininką.

Žemaičiai turi savitą humoro jausmą. Kūrinio „Musmušis“ medinis kotelis yra senelio stiklo rėztuko antgalis, sujungtas su juoda guma, ant kurios išgraviruota: „Misliju, ka jau išeinu, i ka nieks neis su munim“.

Kai kurie parodos kūriniai liudija prisilietimą. Prisiminimai apie babą, jos veidrodėlį ir šukeles paskatino sukurti vaikystėje įsimintus rytinius švelnumo kupinus šukavimus. Babą menančios šukos ir veidrodėlis, kaip ir visa paroda, man tapo savistabos ir savęs pažinimo kelione.

Esu dėkinga prof. Viktorijai Daujotytei už didelę kūrybinę paskatą, mamai Vidai Čėjauskienei, padėjusiai taip gyvai išgirsti eiliuotus tekstus,

tėveliui Algimantui Čėjauskui už nuolatinį palaikymą,
seseriai Birutei už pagalbą kuriant parodos darbus,
vyriui Martynui Gintalui, rūpestingai rengusiam knygą,
visiems, parašiusiems jai tekstus: Alfredui Bumblauskui,
Romualdai Inčirauskui, Jurgitai Ludavičienei, Petru Repšiui,
Ramunei Sakalauskaitei, be kurios iniciatyvos, tikėjimo ir didelio darbo šios knygos nebūtų,

Lietuvos kultūros tarybai, parėmusiai parodos ir šio albumo-katalogo leidybą.

Daiktai, kurie yra brangūs

Viktorija Daujotytė

*Pavadintas kitu vardu, daiktas supyksta ir jau nebėra, koks buvo.
Svarbu žinoti tikruosius daiktų vardus, o sužinojus kitaip nevadinti.*

Romualdas Granauskas. *Žodžio paglostymas*

Pirminės kultūros, vadinamos prigimtinėmis, yra daiktiškos. Žmonės kūrė savo žmogiškumą ir savo pasaulį, įsiklausydami į gamtą ir darydami-kurdami daiktus. Žmonės gyveno savo protėvių ir savo pačių pasidarytų daiktų kosmose. Daiktai pergyvendavo žmones, tarnavo, gyveno kartu bent su trimis kartomis, kartais ir ilgiau. Ir visi daiktai buvo *autoriniai*, o jų autoriai liko nežinomi. Tik autorinis darbas tėra kūrybinis. Tik iš kūrybinių sąmonės intencijų tegali rasti ilgaamžiai, *brangūs daiktai*. *Brangus daiktas* – ypatinga sąvoka. Brangi prieš šimtą metų išausta lovatiesė, nors tebuvo skirta kasdieniam naudojimui. Brangus to paties laiko molinis dubuo, žiastas kasdienėms reikmėms, pienui, sriubai, bulvėms. Brangus ir žemaitiškas dalgiakotis su nugludinta rankena, kurią reikėjo rasti miške, – beveik stačiu kampu palinkusią šaką, *įtvirti* ir saugiai pasidėti pastogėje, kai prireiks. Jei ne tau, tai tavo vaikui ar vaikaičiui. Brangi šaudyklė – staklių nebeliko, nebetilpo naujuose namuose, nebeliko ir audėjų, o ji išliko, maža teuzėmė vietos, tiko vaikui žaisti, tokia valtelė, plaukianti per žolę ar smėlį. Brangi *šeivelė*, kas ją beatpažįsta.

Geroji senųjų daiktų: suskilusio medinio samčio, medinio linų šepčio, apirusios šiaudinės sėtuvės, lemtis – virsti vaikų žaislais. Tikri daiktai turi pergyventi savo dirbėją. Daromi ne vienai dienai, ne tik sau; vartojimui, bet ne suvartojimui. Naudojami, bet nesunaudojami.

Žmogus su pačiu menkiausiu daiktu, net daikteliu, gali turėti ypatingą santykį. Su prie jūros rastu akmenuku, su paukščio plunksna, nukritusia ant tako, kuriuoėjai, gal ir ne vienas, su medžio nuolauža, nusvidinta smėlio, su saga iš jau seniai nebeturimos motinos nertinio, su vaiko žaislu, net jei ir nupirktu. Į daiktus mes įsigyvename, daiktai yra mūsų atminties, mūsų meilės taupyklės. Ir standartinį daiktą, juolab daiktėlį, prieraiši žmogaus sąmonė gali autorizuoti, suteikti jam savosios patirties krislį.

Šiandien iš mūsų kasdienio gyvenimo autoriniai daiktai yra pasitraukę. Mus supa tik standartinės gamybos daiktai. Mus supa *dėvėti daiktai*; *second hand* tampa epochos apibūdinimu. Ne tik rengiamės *padėvėtais drabužiais*, bet ir gyvename iš antrinių arba *padėvėtų* minčių, idėjų. Mes vis mažiau bepatiriame džiaugsmo, naujo, sukurto (juolab savo rankomis) daikto energijos, maitinančios ir mūsų dvasią.

Padėvėtas daiktas negali mūsų *ištikti*, jo energija jau išsivadėjusi.

Didis netikėtumas – Eglės Čėjauskaitės-Gintalės paroda „Balsai i daiktą“ („Balsai ir daiktai“) galerijoje AV 17. Puiki *autorinė juvelyrika* palenka prie daikto paslapties. Žemaitiški tekstai padėjo dailininkei pajusti, kokia stipri energija atiteka iki mūsų iš prigimtinės kultūros, iš autentiškų patirčių. Netiksliai (jau vargu ar benusistovės žemaičių rašyba) užrašyti žodžiai siekia atgauti balsą žmonių, *taip* kalbėjusių ir iki šiol *taip* tebekalbančių. Balsas tiems žodžiams yra tarsi jų žymimų daiktų vardas.

Autoriniai juvelyriniai daiktai yra labai brangūs, bet brangūs ir ta prasme, kokia savo brangumą per laiką išsaugo visa, kas padaryta-sukurta žmogaus rankomis, judesiais, kuriais perteka mentalinė

energija, širdies ir proto šviesa. Ta šviesa pasirodo iš giliai, iš prigimtinės žemaičių kultūros, iš žodžių, iš kalbos ir iš tylos būdo. Eglė dosniai liudija susitikimo su prigimtaine kalbine realybe dvasinį įvykį. Penkerius metus ji išbuvo toje realybėje, žodžius girdėdama ir kaip artimą balsą (netikėtai tiksliai žemaitiški tekstai įskaityti jos mamos Vidos Čėjauskienės). Tai labai reta, tai labai brangu. Iš tokių būsenų, kurios kartais ir išstinka tik vieną kartą gyvenime, žmogus padaro tai, kas lieka svarbiausia, išlieka ilgam. Laimingais atvejais persirašo, persilieja į kitas struktūras.

Taip, tarp žodžio ir daikto, tarp žodžio ir balso, tarp balso ir daikto esama daugeriopų ryšių ir sąsajų. Dirbdamas-kurdamas daiktus, žmogus kūrėsi ir savo kalbą, balsu jis pašaukė savo daiktus, pats įsiklausydamas į išstartus garsus, kad vardo nepamirštų, į ryšius, kuriuos sąmonėje sumezgė: *stalui* skirta stovėti, *vytuvams* – vyti, *sagai* – susegti. Tai pats paviršius. Galiausiai daiktai įgyja savo pačių kalbą, tik mes vis mažiau ją begirdime. Iš esmės liko vienintelė daiktų kalbos erdvė – kūrybos tyla, sukurtųjų daiktų bylojimas savo unikalumu. Juvelyrai, darantys autorinius daiktus, yra daiktų kalbos tęsėjai, kūrėjai ir saugotojai.

Eglė dirba ir su brangiaisiais (tauriaisiais) metalais. Bet tą brangumą ji tarsi redukuoja į minimalistines kuriamų daiktų formas, netikėtai jungia *seną daiktą* (laiko nugludintos audimo *šaudyklės*, savo duoną, duonelę atkepusi *ližė*, *šukos*, tokios svarbios ir lietuvių mitiniame pasaulėvaizdyje) ir santūrų jo meninį perprasminimą. Eglės daiktų brangumas sukurtas, o ne gautas, ne perimtas iš brangių medžiagų. *Brangumas*, švytintis ir iš medžio, paprasto akmens, jei ir akmenuko.

Man Eglės darbai yra svarbus patvirtinimas: visa, kas kaip nors yra, yra ne dėl savęs, yra dėl kitų, iš užsimezgančio ryšio imančio būti jau savo būdu. Toks yra gilusis kultūros dėsniš – buvimas iš

jau esančio, esančio perkūrimas, perkeitimas, netgi sugražinimas į pirmines formas. Kai kurie Eglės sukurti daiktai yra lyg atkurti, sugražinti į *baltų kultūros* pirmines ištakas.

Ir dar iš Romualdo Granausko „Žodžio paglostymo“: „Ar mes patys pasirenkam daiktus, ar daiktai pasišaukia mus?“

Eglė ir pasirenka daiktus, ir yra jų pasišaukta.

Daiktai, balsai ir vėl daiktai

Dr. Jurgita Ludavičienė

Menotyrininkė

Kartais kalbėti apie svarbiausius gyvenimo dalykus nesugebame žodžiais. Žodžių pritrūksta, jie užstringa gerklėje, neiškildami į paviršių, kai reikia pasakyti ką nors ypač trapius arba svarbaus. Arba pranešti žinią, kurios geriau nereikėtų žinoti. Žodžiai kartais apleidžia ir apgauna, juos galima suprasti klaidingai – ir klaidingas supratimas kartais nulemia visiškai kitaip pakrypusį gyvenimą... O norėdami kalbėti apie svarbius dalykus, kartais ilgai, metų metus negalime prabilti, nes nežinome, nežinome, kas būtent mums gyvenime svarbiausia. Bet kartais nutinka, kad tas supratimas apie svarbius dalykus ištinke staiga – ir tada nieko nebeįmanoma daryti, tik kalbėti ir klausytis. Klausytis daiktų, per juos išgirstant save. Ir kalbėti pačiais daiktais.

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė, vidurinės kartos lietuvių metalo menininkė, jau seniai yra susiformavusi savitą, atpažįstamą stilių. Jau seniai turinti savo – pelnytai užsidirbtą – vietą lietuvių metalo meno žemėlapyje. Daugiau nei dešimt metų Eglė dirba su sidabru ir mamuto kaulu, neria iš sidabro ažūrą ir lieja aguonų galvutes. Suradusi savo techniką – nėrimą iš sidabro vielos, autorė ilgą laiką kūrė papuošalus ir objektus, paremtus sidabro nėrinų ir brangiųjų bei pusiaubrangių akmenų deriniu. Sidabro nėriniai praktiškai buvo tapę menininkės vizitine kortele – lankstūs, prisitaikantys prie kūno formų, efemeriški ir elegantiški; ne veltui viena pirmųjų Eglės asmeninių parodų vadinosi „Sklendžiančios struktūros“. Tačiau viena technika visą laiką negali reprezentuoti viso menininko potencialo. Keičiasi interesų laukas, keičiasi aplinkybės ir mintys, dėl to prireikia naujų išraiškos

priemonių. Menininkė artėjo prie baltiškųjų šaknų, sugebėdama mūsų kultūros paveldui suteikti šiuolaikišką formą, o drauge – išlaikydama archajišką dvasią. Taip atsirado kolekcija „Aptaisai“, kurioje archaika pasireiškė sidabro faktūromis, baltiškąja ornamentika ir augalų simbolika. Baltų menas organiškai įsiliejo į menininkės kūrybą, atnešdamas į ją sidabrines aguonų galvutes, virstančias auskarais ar kaklo papuošalo užbaigimu, devyniaragio elnio ragus iš dainų, ornamentines faktūras ant sidabro. Tam tikra prasme Eglė visuomet buvo arti ištakų: giluminių, sunkiai verbalizuojamų, žodžiais neišsakomų. Arti praeities ir istorijos, kad ir kokios šiuolaikiškos formos atrodytų jos kūriniai. Praeitis neįmanoma be laiko. Laikas, jo tėkmė, reikšmė mūsų gyvenimui, asmeninis laikas, išnykstantis laikrodžių stikliukuose be rodyklių, tapusiuose mėgstamu menininkės motyvu.

Aštuntojoje asmeninėje parodoje Eglė Čėjauskaitė-Gintalė asmeninės praeities temą išplėtoja visa jėga. Staiga supratusi ne abstrakčios kolektyvinės praeities, o asmeninės, konkrečios patirties galią, ji leidžia kalbėti objektams, kurie eina pirmiau už žodžius. Būdami pirminiai, jie, tie „daiktai-balsai“, iš tikrųjų kalba daiktais. Ir daiktai įgyja balsus. Ir ima kalbėti patys. O per juos visus kalba pati Eglė. Kalba taip atvirai, taip asmeniškai ir drauge – taip daiktiškai, apčiuopiamai ir tikrai, kaip dar niekada nebuvo kalbėjusi. Tokiam kalbėjimui reikalinga drąsa. Jis skausmingas ir nuogas, jis pasako apie mus gerokai daugiau, nei patys norėtume. Daiktai, nebylūs mūsų kasdienybės liudininkai, visiškai nėra bebalsiai – jie tik stebi ir laukia progos būti išgirsti. Ir jie kantrūs.

Bent kartą palaidojusieji ką nors mylimą žino: daiktai gyvena daug ilgiau nei žmogus. Žmogaus seniai nėra, o jo rankinukas ar skarelė vis dar spintoje, žvilgsnis vis dar užkliūva už bobutės akinių, vis dar saugai nieko nebesakančią sągą. Paskui supranti, kad kaip tik tai tau ir sako – daug daugiau, nei kada galėjai tikėtis. Kad buvę

kitiems svarbūs kasdieniai daiktai kažkokiu neįvardijamu būdu išlaiko savo svarbą, dar daugiau – išlaiko ne tik savo esatį, bet ir dalį tų, kurie tą daiktą naudojo. Daiktas yra kur kas daugiau negu tik daiktas. Daiktas įgyja balsą, tiksliau, jis visada kalba, bet reikia savyje atrasti tą dalį, kuri moka tai išgirsti. Eglė Čėjauskaitė-Gintalė įsiklauso į daiktus, juos atkurdamą, perkurdama, paversdama juvelyriniais objektais, suteikdama jiems naujus pavidalus ir senus balsus.

Umberto Eco tėvo Viljamo iš Baskervilio lūpomis sakė: „Ženkla ir ženklų ženklai atsiranda tada, kai trūksta pačių daiktų.“ Eglei daiktų netrūksta. Priešingai. Parodoje – daiktai, perkeitę savo materiją ir įgiję dvasią. Kasdieniai daiktai, tampantys ženklais. Namų apyvokos daiktai, rasti ir įgyti, naudoti tų, kurių nebėra. Daiktai, iš medinių ar geležinių virstantys sidabriniais, išlaikantys formas, bet įgyjantys dvasią ir drauge – kitą paskirtį. Menininkė juvelyrinėmis priemonėmis perkeičia daiktus, paversdama juos meniniais objektais. Sukurdama labai konkretų ir kartu labai apibendrintą kiekvieno daikto įvaizdį, ji išlaiko šių daiktų autentiškumą ir asmeniškumą. Šiuos daiktus gali atpažinti kiekvienas; mes juos matome savo kasdienybėje dabar, dar dažniau regėdavome anksčiau. Tai daiktai, naudoti autorės babos, – bet juk dauguma mūsų turėjo babas, močiutes, seneles, siuvinėjusias staltieses ir adžiusias mums kojines. Tai ir apie mus. Asmeniniai prisiminimai virsta kolektyviniais, kalbėdami apie praeitį, apie tylią, bet išdidžią būtį. Sagos, kiekvienuose namuose saugomos skardinėje ledinukų dėžutėje, menininkės interpretacijoje įgyja didingumo ir virsta kone amuletais. Žirklys su iškarpytu metalinės skaros lopinėliu – juvelyriniu objektu, slepiančiu savyje grėsmę, kad žemaitiška moira gali bet kurią akimirką nukirpti ir tavo gyvybės siūlą. Spalvotos gėlės, grožio paveikslas iš babos siuvinėtos staltiesės ekspozicijoje pražysta paminklas kantrybei, tylai, vidinei ramybei – viskam, ko dabar dažnai bergždžiai

ilgimės. Skarelė, neatsiejamas pagyvenusių moterų atributas, sužvilga sidabru, primindama gynybinius šarvinius marškinius. Ir juk daug kartų per gyvenimą buvo taip, kad reikėjo gintis – nuo žvilgsnių, nuo žodžių, nuo vargo. Gintis žvilgsniais, žodžiais, nesibaigiančiais darbais. Išties tos sidabrinio audeklo skiautelės, Eglės sunertos rankomis, lanksčios ir žvilgančios, – vieni įsimintiniausių objektų. Savo dekoratyvumu, švytėjimu, drauge – kalbėjimu apie tai, kaip autorė sugeba papuošti, sukilninti, sutaurinti kasdienės aprangos komponentą. O drauge su juo – visą buvusią nelabai puošnią, nelabai lengvą, tiksliau – visai nelengvą, dažnai tylią, bet visuomet autentiškai išdidžią praėjusių laikų žmonių kasdienybę. Tie buvusios kasdienybės fragmentai, pradedantys kalbėti, šneka žemaitiškai. Šita kalba netinkama aukštoms materijoms, bet ja galima taupiai ir atsargiai papasakoti apie mačerniškas „aukštąsias akimirkas“.

Ir dabar, kai daiktai įgyja balsus ir žodžius, jie kartais prakalba Viktorijos Daujotytės žemaitiškos poezijos žodžiais, tiksliau už Eglę pasakančiais tai, ką ji girdi ir jaučia. Ta poezija – taip pat nepuošni, pilna pauzių, sustojimų, lėta, dažniausiai liūdna ir visuomet kupina savo vertės pojūčio. Autentiško, kai nereikia niekam nieko įrodinėti, su niekuo ginčytis – nes nieko tai nepakeis. Viskas liks taip, kaip yra. Tie žodžiai suteikia daiktams skambesį – rūstoką, žemaitišką. Bet viskas tinka, nes ir daiktai iš Žemaitijos, ir Eglė Čėjauskaitė-Gintalė, ir jos giminė – iš ten pat; čia toks verbalinis ir objektinis grįžimas ten, iš kur, pasirodo, niekada ir nebuvai išėjusi. Kartais žodžiai eina paraleliai daiktams, kartais iš jų lieka tik kelios sietu sugautos raidės, sudarančios žemaitišką dialogą. Daiktai, pasak Viktorijos Daujotytės, „iš daiktiškumo gavę kūną“, įgavę vardą nuo žmogaus žvilgsnio.

Paroda „Balsai ir daiktai“ – tarsi atkurto žemaitiško universumo fragmentas. Buvusios (galbūt) harmoningos būties, gamtos ir kasdienybės šventumo vieta. Visiškai neatsitiktinai, tuos daiktus

eksponuojant koplytėlėse, dar labiau pabrėžiamas jų sakralumas. Pabrėžiamas ne prikišamai, ne pompastiškai. Jie sakralūs tiek, kiek laiko nugludintas ližės kotas, kurį laikė kelios duonos kepėjų kartos. Jie sakralūs pačiu savo buvimu; virtimu juvelyrika, ne dekoratyvia, o kalbančia apie prisiminimus ir grįžimą ten, kur svarbu ir tikra. Ten, kur laikas lėtas, kalba – žemaičių, žodžiai – žemiški, taupūs, neskubrūs, kur pilna neatpažintos ir nepasakytos poezijos, sunkios, kartais rūsčios, kuri gal išžeistų, pavadinta poezija. O gal tokios vietos iš tiesų niekuomet nebuvo, gal visi tie daiktai – iš ilgesio, iš įsivaizduojamos atminties? Bet koku atveju viskas labai atvira ir nemeluota – nei sau, nei žmonėms, nei daiktams. Nėra atstumo, atsitraukimo, savistabos ir saviironijos. Viskas kalba savo balsais.

Gratitude

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė

I have collected so much this and that, which has brought me to another space, to another place, which has showed me the jewels.

Viktorija Daujotytė

During my whole childhood, I was accompanied by the authentic and rich Samogitian language. In the folklore ensembles *Insula* and *Čiučiuruks*, I learned old Samogitian songs and tales. Either because of this or for reasons unknown to me, rhymed Samogitian texts by Professor Viktorija Daujotytė lured me as soon as I read them. It took five years for the idea of the exhibition to mature. In the meantime, V. Daujotytė published a few books in the Samogitian language ((*Balsā ūkūs'*: poetry (2010), *Gīvenu vīna = Gyvenu viena: eiliuoti tekstai* (2012), *Tatā pariejau = Tai parėjau: eiliuoti tekstai* (2015) and *Žimėni vuobelie = Žieminė obelis* (2016), all of them published in the Vilnius Centre for Regional Cultural Initiatives). When my mother read to me aloud from the book *Balsā ūkūs'*, in my mind the poetry took shape and turned into images, objects, symbols. First, I created medals based on what I had read, such as: “...čė dā vāks, čė muotina, vo jau veiziek, ė babūnė” (*...here you're a child, then a mother, but now, look, a grandmother*).

The medal depicts three generations of women rejoicing over a woven bedspread. I myself was surprised at the way the vibrations of the texts materialized in objects. Time reflected in poetry wasn't mine, but it caught me, immersed me, let me feel its roots. It felt like modeling a family tree. Thus appeared the jewelry I called *The Root*: “...vuo jie ba šaknū, tək muselė, / trakšt kas so nago, ė nabie” (*...only a fly without your roots, one crush with a nail, and gone*).

Important things coming from the ancestors and passed down from generation to generation, carry their own history. The language

spoken by my Grandma and the one V. Daujotytė writes in are similar. Exuding and giving love with affection, and certainty teaching you to believe and celebrate. I remember standing at the back of the church looking at women's heads dressed in a variety of headscarves – mottled, flowered, checkered. From those memories appeared the piece *Scissors*: opened silver scissors, and between them – a fragment of rusty metal openwork. You would like to cut as much as possible, but you can only cut as much as is designed for you.

Natural motifs repeatedly appearing in some of my works, reflect my worldview. To me wings of a dragonfly symbolize infinity. The piece *I am* is an allusion of us being a part of the Universe: a silk bag filled with earth, accepting us unreservedly, as we are. St. Agatha's bread, considered sacred in every home since ancient times, will not crumble to pieces because I've made it from silver.

Reading V. Daujotytė's Samogitian texts about the fragility of human life, I feel both excitement and anxiety. Seeing old women pulling money from their small purses in church in my mind's eye, I created tiny wallets filled with tiny banknotes with facades of churches and chapels on them.

In the window of a chapel – candle light, in which everyone finds rest. My candles are created from fossilized wood and translucent amber. Over the candles – brooches, called *Books*. Candle light is soothing, but candle fire threatens the fragile books written in Samogitian, their motif reproduced in brooches-books. The pages are silky, delicate as a butterfly's wings.

Some items come from Grandma's chest, all of them handmade, now also embellished by time. These items merged with some of my works. The cover of a butter churn has produced a gold shoot reminiscent of a jewel possessed by so many people and nations. It is so good to see them.

A baker's peel for baking bread, on it – silver grandmothers threading beads, like those Samogitian words, sounds, voices... Buttons sewed from garment to garment, polished by time – mute

participants of history. Thus, remembering those buttons and their boxes so cherished by old people, appeared the collection of *guzikėliai*. My *guzikėliai* do not tell stories – they try to convey a sense of suspended time and its imaginary owner.

Samogitians have a unique sense of humor. The wooden handle made from grandfather's glass cutter tip is connected to black rubber, on which there is an engraved saying that reads: "*Misliju, ka jau išeinu, i ka nieks neis su munim*". (I think I am departing, but it seems no one is coming along).

Some items presented in the exhibition witness the sense of touch. Memories of *baba*, her mirror and comb led to the creation of the ritual of morning hair combing, full of tenderness, that I remember from childhood. For me, Grandmother's comb and mirror, like the rest of the exhibition, have become a journey of introspection and self-discovery.

I am grateful to Professor Viktorija Daujotytė for her enormous creative impulse

to my mother Vida Čėjauskienė for helping me hear the poetry so vividly,

to my father Algimantas Čėjauskas for continuous support,
to my sister Birutė for helping me create objects of the exhibition,

to my husband Martynas Gintalas for preparing this book so carefully,

to all those who have written texts for the book: Alfredas Bumblauskas, Romualdas Inčirauskas, Jurgita Ludavičienė, and Petras Repšys,

to Ramunė Sakalauskaitė, without whose initiative, faith, and effort this book would have never seen the light of day,

and to the Lithuanian Council for Culture, for supporting the exhibition and the publishing of the album-catalog.

Things that are dear to our heart

Viktorija Daujotytė

*When called a different name, a thing gets angry,
and is never the same as before. It is important to know
the real names of things and then to always use them.*

Romualdas Granauskas. *Žodžio paglostymas (Stroking a word)*

The original cultures, often called indigenous, are tactile. People created their humanity and their own world, listening to nature and making-creating things. People lived in the space created by their ancestors and themselves. Things outlived people; they served and accompanied at least three generations, sometimes more. All things were author-made, but their authors remained unknown. Only authorized work is creative work. Long-lasting things, *things that are dear to our heart* can be born out of the creative intentions of consciousness. *A thing that is dear* is a very special concept. Dear is a bedspread woven a hundred years ago for everyday use. Dear is an earthen bowl thrown a long time ago for milk, soup, and potatoes. A polished Samogitian snath. First, one had to go to the forest and find the right branch inclined almost at a right angle, then attach it to the blade and safely put it in a shed until it was needed by oneself, one's son or grandson. Dear is the shuttle – the loom is gone, it did not fit in a new home, and the weavers are gone too, but the shuttle has remained – it did not take much space and was good for a child to play with – like a boat, sailing through grass or sand. The Jew's harp, who knows it now?

The destiny of good old things – to become children's toys. A cracked wooden ladle, a wooden flax brush, a crumbled straw seedlip. Good things have to outlive their maker. They are made to last more than one day, made not only for oneself – for usage, not for consumption. Used, but never used up.

One may have a special relationship with the smallest thing, a thingummy. With a pebble picked up by the sea; a bird's feather found on the path one was walking on – perhaps, with one's significant other; with a piece of an old tree polished by sand; a button from the cardigan of a mother who died a long time ago; with a toy, albeit bought in a store. We tend to invest our love and memory in various things. Affectionate human consciousness tends to validate even the most standard item by adding to it specks of its own experience.

Original, author-made objects have abandoned our everyday life. We are surrounded by standard production. We are surrounded by pre-used things; *Second hand* describes our era. Not only are we dressed in second hand clothes, but we also live from secondary or secondhand thoughts and ideas. Joy experienced from feeling the soul-nourishing energy of an object newly created by hands (especially our own) is something we experience less and less often.

A used item cannot move us, its energy is already stale.

Eglė-Čėjauskaitė-Gintalė's exhibition "Balsā i daiktā" (Voices and things) at the gallery AV 17 is a pleasant surprise. The jewelry made by the author matches the mystery of the objects. Samogitian texts helped the artist feel the strength of the energy coming from the native culture and authentic experiences. The roughly transcribed words (the spelling of the Samogitian dialect is tentative and will most probably stay that way) sought to recover the voice of people who spoke and still speak *like that*. The voice gives a name to the words, which name the objects.

The author's jewelry is pricy, but it is also priceless just as are all things made by movements of hands channeling mental energy as well as the light of the heart. The light appears from within, from the inborn Samogitian culture, from the words, from the manner of speaking and being silent. Eglė gives a generous testimony of the spiritual experience of a meeting with her innate linguistic reality.

She lived in this reality for five years, listening to words spoken by a very dear voice (the recordings feature her mother Vida Čėjauskienė reading the Samogitian texts with utmost precision). This is priceless. Emotional states, which may happen to us once in a lifetime, make us create things that are essential, things that last for a long time. In happy cases, they are rewritten, transformed into other structures.

Indeed, there are many connections between the word and the object, between the word and the voice, the voice and the object. Along with making-creating the objects, man created the language, and when calling things by their names listened to the sounds, etching them in his memory. In the end, the objects acquired their own language, but unfortunately we hear it less and less these days. In fact, the only space left for the language of things is the silence of creation, in which manmade items speak their uniqueness. Jewelers, creators of unique items are continuators, creators, and preservers of the language of objects.

Eglė works with precious (noble) metals, but she somewhat reduces their preciousness to the minimalist forms of her creations, unexpectedly connecting an *old item* (weaving shuttles polished by time, a timeworn baker's peel, a comb, so important to the Lithuanian mythical worldview) with its subtle artistic redefinition. The pricelessness of the objects created by Eglė has nothing to do with the expensive materials she uses. A piece of wood, a stone, even the smallest pebble exude incredible value.

To me, Eglė's work is an important confirmation that everything that in any way exists, exists not for itself but for the other, out of the budding connection that finds its own existence. Such is the deep law of culture – all new objects have their roots in things that were created earlier; older objects are recreated, transformed, even returned to their original form. Objects created by Eglė seem to have been restored, returned to their roots in the *Baltic culture*.

Again I quote Romualdas Granauskas: "Do we chose things or are we chosen by them?"

Eglė both chooses and is chosen by her objects.

Things, voices, and things again

Dr. Jurgita Ludavičienė
Art critic

Sometimes, trying to express the most important things in life, we run out of words. They get stuck in the throat and refuse to come to the surface right when we need to say something very important or fragile. Or tell the news one would be better off not knowing. Sometimes words abandon and deceive us, they can be misunderstood – and misunderstanding can be responsible for one's life taking a completely different direction. Although we want to talk about important things more than anything else, we often stay quiet for years, because we simply do not know what those most important things are. However, sometimes it happens that the understanding occurs suddenly – and then all you can do is talk, and listen. Listen to objects and hear yourself through them. Use them as your language.

Eglė Čėjauskaitė-Gintalė, a middle generation Lithuanian metal artist, has long formed a unique and recognizable style. She has had a well-deserved place on the Lithuanian metal art map for quite a while. For more than ten years, Eglė has worked with silver and mammoth bone, crocheting lacework from silver and molding poppy heads. After finding her own technique, the author created jewelry and objects based on the combination of silver lace and precious and semi-precious stones for a long time. Silver lace became the trademark of the artist – flexible, adapting to the shape of the body, elegant and ephemeral; one of her first personal exhibitions was not called *Hovering Structures* for nothing. However, one technique cannot represent the total potential of the artist forever. One's field of interest changes, as well as the circumstances and thoughts, so one needs to

find new means of expression. Eglė has approached her Baltic roots, managing to yield a modern form to our cultural heritage while maintaining its archaic spirit. The result was the collection called *Apparels*, in which archaism was expressed through silver textures, Baltic ornaments, and plant symbols. The artist very organically integrated Baltic art into her creative work, which resulted in silver poppy heads that turned into earrings or part of a necklace, the deer with nine antlers from traditional songs, as well as ornamental textures on silver. To some extent, Eglė has always been close to the source that is deep and hard to express in words. Close to the past and history, no matter the modern form of her artworks. The past is impossible without time. Time, its flow and meaning in our life, personal time, disappearing in a watch without hands – a motif loved by the artist.

In her eighth personal exhibition, Eglė Čėjauskaitė-Gintalė develops the theme of personal history in full swing. She has understood the power of personal experience, which gives voice to objects that go before words as opposed to an abstract collective past. Being primary, those “objects-voices,” use things as their language. Therefore, things gain a voice and begin to speak. And Eglė speaks through them. She speaks so openly and intimately and at the same time so tangibly and firmly as never before. It takes courage to speak like that. This manner of speaking is painful and naked. It tells a lot more about us than we would like to hear. Things, mute witnesses of our daily life, aren't voiceless at all – they just watch and wait for the opportunity to be heard. And they are patient.

Those who have buried someone they loved know that things live much longer than humans. The person is gone for a long time, but their handbag or headscarf is still in a closet, the eye catches Grandma's spectacles, you still keep an old button that no longer tells you anything. Then you realize that this is precisely what it says – much more than you could have expected – that

things that once were an important part of another person's everyday life in some strange way retain their importance and, what's more – not only do they keep their own presence, but also to some extent that of their former owner. Things are much more than just objects. A thing acquires a voice, rather, it always speaks, but one needs to find a part within oneself that is able to hear it. Eglė Čėjauskaitė-Gintalė listens to things, restoring and recreating them, turning them into jewelry, giving them new forms and old voices.

Umberto Eco spoke through the lips of Father William of Baskerville: "Signs and signs of signs occur when there is a lack of after objects" Eglė does not lack objects. On the contrary. The exhibition features objects that have transcended matter and acquired spirit. Daily things turned into signs. Household items, found and bought, used by those who are no longer with us. Things made of wood or turning into silver, keeping their form, but acquiring spirit and with it – another purpose. The artist transforms things through the methods of the jeweler, turning them into artistic objects. Creating a very specific and at the same time very generalized image of each object, she retains their authenticity and personality. These items can be recognized by each viewer; we still see them in our daily lives, although we used to see them more often in the past. These items were once used by the author's Nana, but didn't we all have Nanas, Nannies or Grannies who embroidered tablecloths and darned our socks. So this is about us, too. Personal memories become collective, they speak about the past, about quiet, yet proud existence. Buttons kept in a tin candy box in every home, in the artist's interpretation acquire greatness and become some kind of amulets. Scissors with a notched piece of a metal headscarf – an object of jewelry hides a threat that the Samogitian Moira may at any given moment cut the thread of your life. Colorful flowers, a picture of beauty from the tablecloth embroidered by Nana, in the exhibition, bloom like a monument

to patience, silence, and inner peace – everything that we often so hopelessly long for. A kerchief, an inseparable attribute of older women, shines its silver, reminiscent of chainmail. After all, they had to defend themselves numerous times in their life – from glances, from words, from poverty. Their weapons: a glance, a word, endless work. Indeed, the flexible and glossy pieces of silver fabric Eglė laced with her own hands are among the most memorable objects. They are decorative and glowing, and are the proof of how the author manages to beautify, ennoble, and sublimate components of everyday clothing as well as all of the former modest, hard, often silent, but always authentically proud daily life of the people of the past. Those fragments of former existence speak up and they speak the Samogitian dialect. This language is unsuitable for lofty matters, but it may help you prudently and cautiously to talk about the "higher moments" that our famed poet Vytautas Mačernis talked about. Now, when things acquire voices and words, they sometimes speak the words of a Samogitian poet Viktorija Daujotytė, who expresses what Eglė hears and feels more accurately than she herself is able to. The poetry is also quite modest, it's slow and full of pauses, mostly sad and always filled with a sense of value. Authentic value, when there's no need to prove anything to anyone or argue with anyone because this would not change anything. Things always remain as they are. Those words give things a sound – a Samogitian sound, which is rather stern. But it's all right because the objects are from Samogitia and so are Eglė Čėjauskaitė-Gintalė and her family. This is a unique return, through things and words, to a place, it turns out they never left. Sometimes words are parallel to things, sometimes what remains of them is only a few letters from a Samogitian dialogue caught in a sieve. According to Viktorija Daujotytė, things "gained body from matter", gained a name from a look.

This exhibition is like a restored fragment of the Samogitian universe. A place of the former (perhaps) harmonious existence,

nature and holiness of everyday routines. It is no coincidence that the objects are exhibited in chapels, thereby emphasizing their sacredness. The emphasis is neither pompous nor reproaching. They are as sacred as is the timeworn handle of a baker's peel polished by the hands of a few generations of bakers. They are sacred by their very existence, by their transformation into jewelry, not decorative, but one that speaks about memories and the return to a place that is important and true. Where time is slow, the language – Samogitian, the words – down to earth, moderate and unhurried, where one is surrounded by unrecognized and unrecited poetry, hard, sometimes stern, which would perhaps not like to be called poetry. But what if this place never existed, and all those things were made out of longing and fictional memory? In any case, everything is very raw and true – to oneself, the people, and the objects. There is no distance, no retreat, no introspection or self-irony. All things speak in their own true voice.

nabējuok vundens laukēni,
tēk ka būto pakavuots,
ka eš gilē būto,
gerk kap vīna, auka
paskērta, pareik līpto,
nu gala lēgi gala,
skersā trumpiau
kap ešēlgā,
naožmēršk, kon
esi gavosi

Tatā pariejau

nebijok laukinio vandens,
tik, kad būtų paslėptas,
kad iš giliai būtų,
gerk lyg vyną, skirtą
aukojimui, pereik lieptą
nuo pradžios iki galo,
skersai trumpiau
kaip išilgai,
nepamiršk, ką
esi gavusi

Tai parėjau

don't be scared of wild water,
just be sure it's deep,
hidden and deep,
drink it like wine
meant for an offering, walk along the bridge
from beginning to end,
crosswise shorter than
lengthwise,
don't forget what
you've gotten

And so I'm here

nu ne, ba Dieva nagali būtē,
jie būtu narēkiejēn, nabūto ē atsēradēs,
ē najiškuotumi anuo kap šīni adatas,
juk nagali atsēziūrietē kad ē i ton žibotē,
kam, ruoduos, rēk, kuokē nauda kam,
vuo pražinst ē šērdi prikel, pažadēn,
jug nie tāj, ka žmuogos jimto ē nu žemēs
sovisam ba žīmies, ba žēnkla išnīkto;
jie ī audeklos, bova ē nītis

Balsā ūkūs‘

